

Musab al-Zarkavi, jordanski utemeljitelj Al-Qaide u Iraku, dok je ona "umjerenija" strana bila utjelovljena u njegovom šefu i zaštitniku i formalno nadređenom- Osami bin Ladenu.

Tako autori dobro primjećuju kako je trenutni sukob između Al-Qaide i ISIS-a bio neizbježan još otkad su Al-Zarkavi i Bin Laden prvi put ugledali jednog drugog u Afganistanu 1999. godine. Udruženi, oni su pomogli da se Irak rascjepka, da se potaknu šiitski uzvratni zločini i da to uzme krvavi danak u američkim životima i životima saveznika. Upravo ta povijest povezuje zajedno posljednje desetljeće sukoba s agendama režima u Iranu i Siriji, bez kojih ne možemo istinski razumjeti ISIS danas. I premda je nemoguće, tvrde autori, odrediti koja će strana u "džihadističkoj raspravi" u konačnici pobijediti, ili hoće li uopće biti pobjednika, činjenica da je Al-Qaida posljednjih godina u stanju bratoubilačkog sukoba sa svojom bivšom podružnicom zasigurno će odrediti kako će se Zapad nastaviti boriti s objema. Ovaj sukob govori jako puno i o ideologiji koja te pokrete motivise i koja vodi samo daljnjim sukobljavanjima, isključivostima i netrpeljivostima među samim muslimanima pa čak i onima koji slijede taj militantni i nasilni diskurs vjerske argumentacije i interpretacije tradicije.

U drugom dijelu knjige Weiss i Hassan analiziraju porijeklo Sirijske revolucije, pokazujući kako je Al-Asadov režim, koji je dugo podržavao i podmićivao terorizam Al-Qaide u susjedstvu, pokušao sebe predstaviti ne samo kao jedinu žrtvu svog nekadašnjeg saveznika, nego također perverzno stvoriti plodne uvjete da se takav terorizam ukorijeni unutar Sirije.

Konačno, istraživanje proučava ISIS onakav kakav je on danas, "pod vodstvom Al-Bagdadija i njegovih pripravnih krvnika", oslanjajući se na intervju s aktivnim ili sada već preminulim ISIS-ovim militantima, špijunima i tzv. agentima spavaćima, i, dakako, s njihovim žrtvama- pripadnicima sirijskih plemena, pobunjenicima i aktivistima.

U svakom slučaju ovo je neophodno štivo za sve one koji ne pristaju na pojednostavljenu sliku o ISIS-u kao "saci zavedenih fanatika" ili "proizvodu jedne obavještajne službe". Knjiga "ISIS: u srcu vojske terora" Michael Weiss i Hassan Hassan to najbolje i dokazuje.

Muhamed Jusić

Priče i legende trebinjskih Bošnjaka

(Mevlida Serdarević, *Priče i legende trebinjskih Bošnjaka*, Knjiga I, Art 7 Sarajevo, 2012. str. 291.)

Istraživati porijeklo i historijat pojedinih porodica, zbog pomanjkanja arhivskih izvora ili pisanih spomenika u Bosni i Hercegovini, jedan je od najvećih istraživačkih izazova, kako profesionalnim historičarima, amaterima još i više. To znaju svi oni koji su pokušali da saznaju ko su bili njihovi preci, odakle su došli, čime su se bavili i sl. Zato su malobrojne one bosanskohercegovačke porodice/ familije koje kroz više generacija možemo pratiti, a još je manje onih koje znaju svoje ishodište i rodonačelnika. Na prste mogu izbrojiti bosanskohercegovačke porodice koje imaju urađena genealoška stabla koja su, uglavnom, radili amateri, jer se u Bosni i Hercegovini nijedna naučna institucija ne bavi genealogijama naših porodica.

Istu sudbinu u vezi s poznavanjem svoje prošlosti dijele i bošnjačke porodice porijeklom iz Trebinja, odnosno trebinjski Bošnjaci ili trebinjski muslimani koji su tokom posljednjeg

rata (1992–1995) morali napustiti svoj grad pa su se raselili širom svijeta. Zbog nametnutih novih životnih okolnosti i izbjegličkog života u mnogim raseljenim porodicama izbljedjelo je i sjećanja na pojedine porodične legende kao i saznanja o prethodnim dešavanjima u njihovim porodicama kao i pojedinim ličnostima iz dalje prošlosti. Malo je zapisanih historijskih činjenica o trebinjskim Bošnjacima, o njihovom doseljavanju (prisilnom, kao što je bilo i iseljavanje) početkom 18. stoljeća i ona su teško dostupna, jer su "razasute kao kamenčići" po raznim arhivskim ustanovama pa ih treba skupljati i sastavljati u mozaik, priču o prošlosti trebinjskih Bošnjaka.

Zbog malobrojnih "raspoloženih" kazivača o prošlosti pojedinih porodica kao i zbog nedostatka sačuvanih pisanih spomenika, kako kod pojedinaca tako i u arhivskim ustanovama, mnogi su odustali od pokušaja da saznaju ko su, odakle su i ko su bili njihovi stari, a još su rjeđi oni koji se odluče da saznaju nešto više o historiji "tuđih" porodica. Među takvim rijetkim istraživačima je gospođa Mevlida Serdarević, dipl. pravica i direktorica Muzeja grada Sarajeva u penziji. Gospođa Serdarević je našu historiografsku literaturu obogatila neobičnom i veoma zanimljivom knjigom u dva dijela koja govori o pričama i legendama trebinjskih Bošnjaka i sigurno će popuniti prazninu u našoj historiografiji u kojoj skoro da i nemamo knjiga takvog žanra. Gospođa Serdarević je rođena Dubrovkinja, ali ima korijene u Trebinju pa otuda i ljubav za historiju ovog lijepog grada, Trebinje kao i svijest o vlastitim korijenima i pripadanju određenom kulturnom krugu.

U knjizi *Priče i legende trebinjskih Bošnjaka*, knjiga I (Sarajevo, 2012) obrađene su priče i legende 19 porodica trebinjskih Bošnjaka: Arslanagići, Babovići, Begovići, Cvijetići, Čatovići, Čustovići, Danovići, Erkočevići, Hajdarhodžići, Hadžiahmetovići, Hadžismajlovići, Hamzići, Kravići, Omanovići, Resulbegovići, Sadovići, Šahovići, Tičići i Zubčevići.

U knjizi *Priče i legende trebinjskih Bošnjaka*, knjiga II (Sarajevo, 2015) obrađene su priče i legende 10 porodica trebinjskih Bošnjaka: Alibegovići, Bijedići, Čerimagići, Dizdarevići, Hadžihasanovići, Karamehmedovići, Ramići, Resulovići, Salkovići i Volići.

Historičari su evidentirali 224 porodice trebinjskih Bošnjaka, a u knjizi su zabilježene priče i legende za 29. Možda je to malo, ali ako navedemo činjenicu da je gospođa Serdarević sama i o vlastitom trošku obavila istraživanja onda je to sasvim pristojan broj. U predgovoru Knjige II autorica je istaknula kako je započela taj rad u želji da zapiše što više sjećanja i obradi historiju većine porodica, ali se pokazalo da je to veoma zahtjevan posao koji iziskuje materijalne troškove kao i istraživanja u brojnim arhivskim ustanovama. Autorica se iskreno nada da će neko nastaviti njen posao, ali se plaši da neće više biti niko ko će znati nešto da ispriča o prošlosti trebinjskih bošnjačkih porodica. Za svaku od navedenih 29 porodica svi podaci do kojih se moglo doći iznijeti su utvrđenim redoslijedom, o ishodištu, odnosno odakle je došao ili doselio rodonačelnik porodice, gdje su pretežno bili nastanjeni nakon što su doselili u Trebinje, ko su bili najistaknutiji članovi, čime su se bavili, zanimljivosti o pojedinim članovima i gdje su danas. Interesantno je da su se skoro sve porodice u knjizi navedene raselile, kako po Bosni i Hercegovini, još više po bijelom svijetu, naročito nakon posljednjeg rata (1992–1995).

Glavni dijelovi knjige *Priče i legende trebinjskih Bošnjaka*, knjiga I i Knjiga II odnose se na pregled historijskih činjenica, legendi i onoga što su autorici rekli kazivači o pojedinim porodicama, a na kraju su pregledi: *Spisak bošnjačkih–muslimanskih porodica iz Trebinja i okoline, Kazivači, Manje poznate riječi i Literatura*.

U svom radu autorica je koristila podatke objavljene u bosanskohercegovačkoj historiografiji, ali je najviše činjenica saznala od tzv. kazivača. U skoro svakoj porodici ima osoba koje se zanimaju za prošlost, onih koji pamte što je bilo i što su od starijih čuli i, što je veoma važno, onih koji su voljni da svoja saznanja saopće drugima. Svi tekstovi su obogaćeni brojnim fotografijama članova porodice, njihovih kuća i imanja u Trebinju kao i starim razglednicama samog grada i ponekim geneološkim stablom.

Izbor opisanih porodica u direktnoj je zavisnosti od količine dostupnih podataka kojim je autorica raspolagala, odnosno od kazivača/ica koji su bili raspoloženi, odnosno koji su znali pričati. Zanimljivo je da su sve rjeđi pojedinci koji su raspoloženi pričati o prošlosti svoje porodice pa je veoma teško “doći” do pravih osoba koje hoće da sarađuju na obostrano zadovoljstvo. Još je veći problem bio naći osobe koje znaju prošlost svoje porodice i koji hoće i znaju pričati o tome. Gospođa Serdarević u Predgovoru Knjizi II, između ostalog, navodi da su, “nažalost, nedostajali kazivači. Jedni su odbili da sarađuju (...) sumnjajući u namjere, pa i svrhu ovog rada. Drugi su odbijali saradnju, često tvrdeći da ne znaju ništa ni o čemu. Neki su smatrali da se o njihovoj porodici nema šta reći; neki su se bojali tračeva.”

Priče i legende trebinjskih Bošnjaka, Knjiga I i knjiga II napisana je jasnim stilom, pregledna je i veoma informativna. Za svaku od 29 porodica autorica navodi sve činjenice do kojih je došla u literaturi, jer se mišljenja historičara često razilaze pa ih autorica samo navodi uz rijetke vlastite komentare kao i sva mišljenja kazivača koji su bili raspoloženi da sarađuju.

Autorica u predgovoru naglašava da se iskreno nada da će neko

nastaviti tamo gdje je ona stala jer je ostalo još puno neopisanih porodica i nezabilježenih priča trebinjskih Bošnjaka. Ostaje samo nada da će neko nastaviti gdje je ona stala nakon prikupljenih historiografskih činjenica, priča i legendi za 29 porodica, u Knjizi I (19) i u Knjizi II (10). Možda će neko pomisliti da je to malo, ali svaki onaj ko se prihvati da nastavi gdje je gospođa Serdarević stala shvatit će kako je i koliko je to zahtjevan istraživački rad i mukotrpan posao. Napominjem da o Trebinju i Trebinjcima, a napose o trebinjskim Bošnjacima, nema podataka na jednom mjestu, odnosno u jednoj knjizi, nego su razasuti u brojnim drugim knjigama i na stranicama časopisa i novina. Želim posebno naglasiti da ovo nije samo knjiga o historiji trebinjskih bošnjačkih porodica, jer se autorica dotiče i etnologije pa čitalac kroz zanimljive opise može saznati kako se živjelo u velikim bošnjačkim porodicama, o odnosu djece prema starijima kao i starijih prema djeci (posebno izdvajam status o jetimima u okviru porodice Hadžihasanović), o rasporedu korištenja kola za navodnjavanje i velikog mlina porodice Karahasanovića, o druženju, poštivanju i čuvanju ugleda porodice...

Smatram da je velika vrijednost i značaj knjige *Priče i legende trebinjskih Bošnjaka* u tome što će budućim naraštajima koji imaju trebinjske korijene, osim zanimljivosti materije i jasnog izlaganja samog teksta, ostati sačuvani podaci o njihovom ishodištu i životu njihovih predaka.

Na kraju navodimo da je izdavačka kuća *Art 7* tehnički veoma dobro uradila obje knjige, koje su dopunjene brojnim fotografijama, registrima i popisima korištenih izvora i literature.

Mina Kujović